

Programi produženog i cjelodnevnog boravka u osnovnoj školi

Kutija, Nela

Master's thesis / Diplomski rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zadar / Sveučilište u Zadru**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:162:703693>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-28**

Sveučilište u Zadru
Universitas Studiorum
Jadertina | 1396 | 2002 |

Repository / Repozitorij:

[University of Zadar Institutional Repository](#)

Sveučilište u Zadru

Odjel za izobrazbu učitelja i odgojitelja - Odsjek za razrednu nastavu
Integrirani preddiplomski i diplomski sveučilišni studij za učitelje

Nela Kutija

**Programi produženog i cjelodnevnog boravka u
osnovnoj školi**

Diplomski rad

Zadar, 2021.

Sveučilište u Zadru

Odjel za izobrazbu učitelja i odgojitelja - Odsjek za razrednu nastavu
Integrirani preddiplomski i diplomski sveučilišni studij za učitelje

Programi produženog i cjelodnevnog boravka u osnovnoj školi

Diplomski rad

Student/ica:

Nela Kutija

Mentor/ica:

Doc. dr. sc. Violeta Valjan Vukić

Zadar, 2021.

Izjava o akademskoj čestitosti

Ja, **Nela Kutija**, ovime izjavljujem da je moj **diplomski** rad pod naslovom **Programi produženog i cjelodnevnog boravka u osnovnoj školi** rezultat mojega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na izvore i radove navedene u bilješkama i popisu literature. Ni jedan dio mojega rada nije napisan na nedopušten način, odnosno nije prepisan iz necitiranih radova i ne krši bilo čija autorska prava.

Izjavljujem da ni jedan dio ovoga rada nije iskorišten u kojem drugom radu pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj, obrazovnoj ili inoj ustanovi.

Sadržaj mojega rada u potpunosti odgovara sadržaju obranjenoga i nakon obrane uređenoga rada.

Zadar, 8. srpanj 2021.

SAŽETAK

Naslov: Programi produženog i cjelodnevnog boravka u osnovnoj školi

Suvremeni način života i potreba za zbrinjavanjem učenika prije ili nakon nastave, doveli su do osnutka produženog boravka u školama. Produženi boravak je program koji osnovne škole organiziraju najčešće za učenike razredne nastave, a odvija se prije ili nakon redovne nastave. Sve je više zainteresiranih roditelja za takav način rada pa je sve više škola koje uvode program produženog boravka.

Cilje ovog diplomskog rada ispitati mišljenje i zadovoljstvo učitelja dosadašnjim programom produženog boravka, zatim uvidjeti razlike između produženog boravka i redovite nastave, međusobnu suradnju s učiteljima redovite nastave, međusobnu suradnju s roditeljima, kompetentnost za posao po dolasku s fakulteta te kompetentnost za rad s obzirom na radni staž. Istraživanje je provedeno na uzorku od ukupno 11 učitelja zaposlenih u produženom boravku osnovnih škola na području grada Zadra. Za uspješnu realizaciju istraživanja korišten je polustrukturirani intervju sastavljen od 14 pitanja otvorenog tipa. Ovim istraživanjem dolazimo do zaključka koliko su učiteljice produženog boravka zadovoljne samom organizacijom rada te suradnjom s kolegicama redovite nastave.

Ključne riječi: produženi boravak, cjelodnevni boravak, učitelji, redovna nastava, škola.

ABSTRACT

Title: Extended and full-day programs in primary school

The modern way of life and the need to take care of students before or after school, have led to the establishment of extended stays in schools. Extended stay is a program that elementary schools organize most often for class students and takes place before or after regular classes. More and more parents are interested in this way of working, so more and more schools are introducing an extended stay program.

The aim of this thesis is to examine the opinion and satisfaction of teachers with the current program of extended stay, then to see the differences between extended stay and regular classes, mutual cooperation with regular teachers, mutual cooperation with parents, competence for work after coming from college and competence to work with regard to on length of service. The research was conducted on a sample of a total of 11 teachers employed in the extended stay of primary schools in the city of Zadar. For the successful realization of the research, a semi-structured interview composed of 14 open-ended questions was used. With this research, we concluded how much the teachers of extended stay are satisfied with the organization of work and cooperation with colleagues in regular classes.

Keywords: extended stay, full-time stays, teachers, regular classes, school.

Sadržaj

1. UVOD	8
2. PRODUŽENI BORAVAK NEKAD I SAD	9
3. PRODUŽENI BORAVAK	10
3.1. Kurikulum	11
3.2. Uvjeti za produženi boravak i njegovo financiranje	12
4. RAZLOZI UVOĐENJA PRODUŽENOG BORAVKA	13
4.1. Zdravstveni razlozi uvođenja produženog boravka	14
4.2. Pedagoški razlozi uvođenja produženog boravka	15
4.3. Ekonomski razlozi uvođenja produženog boravka	15
4.4. Društveno – politički razlozi uvođenja produženog boravka	16
5. ORGANIZACIJSKI OBLICI PRODUŽENOG BORAVKA	17
6. CJELODNEVNI BORAVAK U ŠKOLI	18
6.1. Modeli cjelodnevnih škole	19
6.2. Razlika između produženog i cjelodnevnog programa	20
7. POČETCI PRODUŽENOG BORAVKA U HRVATSKOJ	21
7.1. Produženi boravak u Zagrebu	22
7.2. Produženi boravak u Zadru	23
8. POČETCI PRODUŽENOG BORAVKA U SVIJETU	24
8.1. Obrazovanje u Velikoj Britaniji	24
8.2. Obrazovanje u Njemačkoj	24
8.3. Obrazovanje u Sjedinjenim Američkim Državama	25
8.4. Obrazovanje u Japanu	25
9. ULOGA UČITELJA U PRODUŽENOM BORAVKU	27
10. PRODUŽENI BORAVAK IZ POZICIJE RODITELJA	29
11. METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA	30
11.1. Cilj istraživanja	30

11.3. Hipoteze istraživanja.....	30
11.4. Uzorak istraživanja	31
11.5. Mjerni instrument	31
12. REZULTATI ISTRAŽIVANJA I INTERPRETACIJA	32
12.1. Razlike u načina radu između programa redovite nastave i programa produženog boravka	33
12.2. Sloboda kreiranja kurikularnih sadržaja i aktivnosti u produženom boravku i razrednoj nastavi.....	34
12.3. Suradnja između učitelja iz redovitog programa i učitelja programa produženog boravka.....	36
12.4. Procjena zadovoljstva učitelja radom u programu produženog boravka	37
12.5. Mišljenja učitelja o roditeljskom zadovoljstvu programom produženog boravka	37
12.6. Mišljenja o vlastitoj kompetentnosti za rad u produženom boravku	38
12.7. Procjena buduće pripreme učitelja za rad u produženom boravku tijekom inicijalnog obrazovanja.....	40
13. ZAKLJUČAK.....	42
14. LITERATURA	43
15. POPIS TABLICA	45
ŽIVOTOPIS.....	46

1. UVOD

Škola kao odgojno-obrazovna institucija pruža zaposlenim roditeljima mogućnost zbrinjavanja djece u školskoj ustanovi u sklopu programa cjelodnevnog i produženog boravka. Produženi boravak organizira se za djecu nižih razreda nakon redovite nastave u trajanju od 12 do 17 sati. Cjelodnevni boravak kao što sam naziv kaže traje cijeli dan od 8 do 17 sati, uz izmjenu pisanja domaćeg rada, ponavljanja i uvježbavanja gradiva kao i odmor i kreativne aktivnosti. Za kvalitetnu organizaciju produženog boravka zaduženi su učitelji razredne nastave zaposleni u produženom boravku. Njihov je zadatak motivirati učenike za daljnji rad nakon prijedne nastave uz osmišljen kreativan način povezivanja učenja i igre, pomagati im u pisanju domaćih zadataka i izvršavanju školskih obaveza. Osim toga, u produženom boravku učenicima je organizirana prehrana koja mora biti raznovrsna i kvalitetna da bi im osigurala pravilan rast i razvoj učenika.

Kvaliteta organizacije slobodnog vremena, sigurno okruženje, vrijeme za učenje, pisanje, osigurana prehrana i izvannastavne aktivnosti odlike su cjelodnevnog škole. Produženi boravak zamišljen je kao „stepenica“ prema cjelodnevnom boravku što potvrđuje sve veći interes zaposlenih roditelja. Iako vizija postoji, u sadašnjem vremenu ideja o cjelodnevnoj školi ide presporo, odnosno još nije zaživjela.

U ovom diplomskom radu, prikazat će se povijest produženog boravka, razlozi njegovog uvođenja kao i početak produženog boravka u Hrvatskoj i svijetu. Kvalitativno istraživanje provedeno s učiteljicama programa produženog boravka nadovezuje se na teorijski dio. Analizom odgovora učitelja ustanovljena je tvrdnja koja je objašnjena u radu.

2. PRODUŽENI BORAVAK NEKAD I SAD

Prvi oblik organiziranog zbrinjavanja djece, kao prethodnica produženom boravku, smatra se Centar za socijalni rad. Riječ je o društvenoj zajednici sastavljenoj od socijalno ugroženih i zanemarenih učenika. Skupina djece, bez adekvatne roditeljske skrbi, uključena su na početku osnivanja produženog boravka, odnosno u produženi boravak bilasu smještena djeca koja su postizala slabiji uspjeh u školi (Jugović, Puževski i Marčinko, 1967).

Prva je s produženim boravkom započela Eksperimentalna škola Jordanovac u Zagrebu, godine 1955./56. s ciljem pružanja pomoći pri učenju učenicima slabijeg imovinskog stanja. Usprkos tome, prvi korak organiziranja produženog boravka u dvije skupine učenika započinje davne 1964., as njim je osnovana školska knjižnica i čitaonica. „U početku su u taj rad bili uključeni samo oni učenici koji su bili socijalni problemi raznih vrsta (učenici bez stana, bez roditelja, pedagoški zapušteni, siromašni), a kasnije su se, zahvaljujući rezultatima takvog rada, počeli sve više javljati i nastavnici i roditelji tražeći uključivanje učenika u boravak kroz čitav dan“ (Jugović, Puževski i Marčinko, 1967:27). Hrvatski pedagog Valentin Puževski smatra se osnivačempojma „produženi boravak“ u najvažnijem razdoblju hrvatskog školstva (Tucman, 2011).

Činjenica je kako se u organizaciji i provedbi produženog boravka danas i prije 40-ak godina nije puno toga promijenilo, što potvrđuje nedostatak stručne literature. Proteklih 40-ak godina nije se izdao niti jedan priručnik za rad u produženom boravku, dok su se školski udžbenici izmjenjivali gotovo svake godine. Naime, učitelji koji su uključeni u program produženog boravka ne pohađaju nikakve dodatne radionice, seminare te time ne stječu posebno obrazovanje za rad. Osim toga, problem predstavlja prostorna mogućnost škola, ne postojanje zasebne učionice za učenike produženog boravka, kao ni odvojene garderobe, knjižnice te sanitarni čvor. Možemo reći kako se danas, nakon toliko godina, nije se ostvarila ideja da se produženi boravak preobrazi u cjelodnevnu školu (Lovrentjev, 2005a).

Uposljednjevrijeme produženim boravkom u školi obuhvaćeni su učenici čiji roditelji su zaposleni te zbogtogane mogu provoditi cjelodnevnu brigu o svom djetetu. Redovita odgojno-obrazovna skupina sastavlja se od učenika istog razreda, dok za učenike viših razreda postoji kombinirana nastava (Lovrentjev, 2005a). „Primjerice u šk. god. 2009./2010. u Gradu Zagrebu je 97 osnovnih škola omogućilo roditeljima da upišu svoju djecu u programe produženog boravka, a uključeno je 9860 učenika s kojima radi 431 učitelj razredne nastave“ (Tucman, 2011:17).

3. PRODUŽENI BORAVAK

Karakteristike suvremenog života, a posebno zauzetost roditelja, nameću potrebu za brigom o djeci nakon školovanja u mladoj dobi (Bognar i Matijević, 2002., Jurčić, 2006., prema Sakač, Marić i Lipovac, 2017). Zbog toga se očekuje da škola organizira alternativni obrazovni rad u formi produženog boravka (Matijević, 2006., prema Sakač, Marić i Lipovac, 2017). Postoje različite definicije pojma „produženi boravak“. Autorica Doutlik (2011:427) produženi boravak u školi navodi kao „neobavezan oblik rada koji se provodi izvan redovite nastave i namijenjen je učenicima nižih razreda u kojem oni prije ili nakon redovne nastave izvršavaju svoje školske obveze, hrane se te uz stručno vodstvo učitelja na kvalitetan način provode svoje slobodno vrijeme.“ Matijević (2006., prema Sakač, Marić i Lipovac, 2017) definira produženi boravak kao izborni oblik izravnog odgojno-obrazovnog rada koji se provodi izvan redovne nastave i koji ima svoje obrazovne, psihološke, pedagoške i sociološke vrijednosti. Dok, prema Državnom pedagoškom standardu (2008) „produženi boravak je organizirani boravak djece u školi nakon redovite, obvezne nastave i školskih aktivnosti, s prehranom.“ „Produženi boravak je posebni oblik odgojno – obrazovnog rada koji se organizira za učenike izvan redovite nastave. Može se izvoditi i u vrijeme odmora za učenike, što se propisuje školskim kurikulumom i godišnjim planom i programom“ (NN 62/2019).

Na stranicama Agencije za odgoj i obrazovanje pronalazimo kratko izdanje poglavlja „Rad u produženom boravku“, autorica Urek i Petljak-Jakunić (2010) koje ističu kako je uloga produženog boravka skrb za dijete tijekom čitavog dana. Zbog toga sve veći broj škola uvodi program produženog i cjelodnevnog boravka u školi, odnosno potrebu zbrinjavanja djece nižih razreda s ciljem samostalnog boravka djece kod kuće. Realizacija programa, a i sam produženi boravak traži stručno osoblje, tj. učitelje. Sama specifičnost i složenost rada u programu produženog boravka dovodi učitelje koji rade u tom programu u najzahtjevniju poziciju (Lovrentjev, 2005). U sklopu odgojno-obrazovnog rada s učenicima učitelji pružaju pomoć pri učenju, provode dodatni rad, dopunsku nastavu te organiziraju izvannastavne aktivnosti (NN 34/2014).

Produženi boravak obuhvaća brigu o djeci, organiziranje ručka, zabave, rekreacije, razonode kao i kulturno korištenje slobodnog vremena i nadzor domaćih zadaća (Mićanović, 2013., prema Sakač, Marić i Lipovac, 2017). Dnevna briga nakon škole pruža mogućnost učenicima da zadovolje svoje razvojne potrebe za učenjem, radom, kretanjem i igrom, stoga

je potrebno organizirati aktivnost nakon redovite nastave, te urediti i prilagoditi okruženje učenika prema drugim vrstama sadržaja (Lovrentjev, 2005a).

Djeca uključena u programe izvan škole bolje provode svoje socijalne funkcije i razvijaju osjećaj života u zajednici. S druge strane, programi izvan škole mogu imati neke negativne učinke na razvoj osobnosti učenika. To su najčešćepromjene uzrokovane duljinom školskog dana, umorom uzrokovanim ujednačenom atmosferom, kao i nedovoljnim vremenom provedenim s roditeljima.

3.1. Kurikulum

Tumačenje pojma kurikulum u današnje vrijeme gotovo je nemoguće odrediti. Pojam se mijenjao i nadograđivao dugi niz godina, a rezultat toga je pogrešno poistovjećivanje s izrazom nastavni plan i program.

Mijatović (2000:169) definira kurikulum kao „svestrano i precizno određenje odgojnog i obrazovnog procesa u kojem je nedvojbeno što učenik treba naučiti i znati, za razliku od nastavnog programa u kojem je naveden sadržaj koji je određen za učenje, ali bez jasnih odrednica razine ustrojenosti znanja“. Sličnu definiciju navode Bognar i Matijević (2005) opisujući kurikulum kao pedagoški izraz koji je sastavljen od već utvrđenih sadržaja i ciljeva učenja,kojiuz to obuhvaća i analize, metode, situacije,i strategije. Autor Previšić (2007) ukazuje na činjenicu kako se današnji kurikulum zasniva na ciljevima, zadacima, organizaciji te planu i programu sadržaja.

Nacionalni okvirni kurikulum izrađuje učitelj u produženom boravku, planiranjem godišnjeg plana na početku školske godine, potom mjesečnog i najbliže tjednog plana (Lovrentjev, 2005a). „U godišnjem izvedbenom kurikulumu produženog boravka okvirno se utvrđuje vrijeme za: dežurstvo, učenje, ponavljanje i uvježbavanje sadržaja iz redovite nastave i izradu domaćih zadaća, prehranu, aktivnosti za provođenje organiziranog vremena, odmor učenika i ostale aktivnosti tijekom školske godine“ (NN 62/209).

Postoje tri vrste kurikulumuma, a to su:

- zatvoreni,
- otvoreni i
- mješoviti tip (Previšić, 2005).

Zatvoreni kurikulum podrazumijeva tradicionalni,redoviti pristupobrazovanju. Nastavna sredstva i tijek zatvorenog kurikulumuma unaprijed su utvrđeni, što znači da se

nastavnici moraju voditi prema danim pravilima (Cindrić, Miljković i Strugar, 2010). Procjena znanja zasniva se na objektivnom tipu kroz niz tekstova i zadataka. Programski sadržaj ovog kurikuluma ne dopušta spontanu kreativnost učitelja i učenika kao ni neplanirane, slučajne situacije tijekom nastave. Samim time smanjuje se učenikova samostalnost u radu kao i individualni razvoj svakog učenika zasebno (Previšić, 2005).

S druge strane postoji otvoreni kurikulum koji je po svemu suprotan zatvorenom. Po pitanju sadržaja, izrade i samog načina rada, otvoreni kurikulum dosta je fleksibilan. Štoviše, učitelju dopušta spontanost i kreativnost prilikom realizacije izvedbenog plana. Otvoreni kurikulum dopušta samostalnost učenika, to jest omogućuje mu da zajedno s učiteljem pridonese programu kurikuluma (Previšić, 2007).

Zadnji, ali i najvažniji je mješoviti kurikulum, sastavljen kao kombinacija zatvorenog, krutog te otvorenog, slobodnog kurikuluma (Cindrić, Miljković i Strugar, 2010). Smatra se modernim oblikom rada u kojem nastavni plan služi isključivo kao orijentacija za učitelja radi lakše organizacije rada, načina izvođenja i kontrole učinjenog i dostignutog (Previšić, 2007). Važno je naglasiti kako učitelj ne mora raditi u danim okvirima, već zajedno s učenicima realizirati rad na slobodniji i kreativniji način, potičući učenike na aktivno sudjelovanje u nastavi. Ovakav suvremeni način rada zadovoljava tri bitne komponente, a to su učenici, učitelji i roditelji (Previšić, 2005).

3.2. Uvjeti za produženi boravak i njegovo financiranje

„Produženi boravak je posebni oblik odgojno-obrazovnog rada koji se organizira za učenike izvan redovite nastave. Može se i izvoditi i u vrijeme odmora za učenike, što se propisuje školskim kurikulumom i godišnjim planom i programom“ (Pravilnik, 2019).

Prema pravilniku o organizaciji i provedbi produženog boravka, prioritet pri uključivanju u produženi boravak imaju: učenici zaposlenih roditelja ili zaposlenog samohranog roditelja, učenici s teškoćama u razvoju, djeca invalida Domovinskog rata, djeca bezroditeljske skrbi te djeca koja žive u teškim socijalnim i zdravstvenim uvjetima. Prikupljeni sedokumenti zajedno s uvjetima roditelja učenika dostavljaju na adresu škole. Dnevno trajanje produženog boravka škola definira prema svojim organizacijskim, prostornim i kadrovskim uvjetima. Planirani mjesečni iznos sudjelovanja učenika u produženom boravku za učenike I., II. i III. razreda iznosi 200 kn, dok za učenike IV. razreda iznosi 350 kuna. Mjesečni izdatak za produženi boravak može se smanjiti ako roditelji ostvaruju olakšice (Lovrentjev, 2005).

Pravilnik o provedbi i organizaciji produženog boravka (2019) nalaže da se produženi boravak financira sredstvima lokalne jedinice i regionalne (područne) samouprave te dijelom uplata roditelja čija djeca polaze produženi boravak. Izdaci provedbe programa uključuju troškove plaće učitelja, materijale i pribor potreban za rad te troškove prehrane učenika. Osim toga, neophodno je osigurati prostor, to jest posebnu učionicu u koju dolaze učenici nakon redovite nastave. Bez svega spomenutog, ne bi mogli pomišljati na produženi boravak (Jugović, Puževski i Marčinko, 1967).

4. RAZLOZI UVOĐENJA PRODUŽENOG BORAVKA

Prije uvođenja produženog boravka, nastojalo se pronaći rješenje za zbrinjavanje djece zaposlenih roditelja. Kao alternativna opcija organiziran je boravak djece u dječjim domovima, dječjim vrtićima ili različitim ustanovama za djecu. S vremenom su se povećali kapaciteti te se pojavila potreba za smještajem u produženom boravku (Jugović, Puževski, Marčinko, 1967). Razloge za produživanje školskog dana možemo objasniti prema raspodjeli Puževskog (2002) na:

- zdravstvene,
- pedagoške,
- ekonomske i
- društveno-političke razloge.

4.1. Zdravstveni razlozi uvođenja produženog boravka

Zadatak škole kao ustanove je da omogući djetetu pravilan rast i razvoj, odnosno da pridonosi njegovom unapređenju te da pokuša otkloniti sve nepravilnosti koje se mogu naći kao prepreka tijekom djetetova školovanja (Puževski, 2002). Dolaskom suvremene tehnologije sve veća populacija djece svoje slobodno vrijeme provodi u zatvorenim prostorijama pritom koristeći mobitel i računalo. Opće je poznato kako bi djeca mobitele i računala trebala zamijeniti sportskom rekreacijom te što više vremena boraviti na svježem zraku (Jugović, Puževski i Marčinko, 1967). Učeniku bi trebalo omogućiti naviku vježbanja u školi kao i osigurati mu zdrav život održavanjem satova tjelesne i zdravstvene kulture, minimalno dva puta tjedno (Puževski, 2002). Uz naviku vježbanja ključno je voditi brigu o osobnoj higijeni radi skrbi o vlastitom zdravlju kao i zdrave prehrambene navike za djetetov pravilan rast i razvoj. Pravilan rast i razvoj učenicima je omogućen u produženom radnom danu gdje su im ujedno osigurane zdrave namirnice bogate vitaminima poput voća, povrća, žitarica i slično. S druge strane, djeca koja više vremena provode sama kući, nemaju osiguranu pravilnu prehranu. Skoro sve navedeno omogućava škola uvođenjem zdravog obroka bogatog vitaminima, omogućavanjem vremena za odmor te organiziranjem redovite tjelesne aktivnosti (Jugović, Puževski i Marčinko, 1967).

„Biti zdrav da bi se mogli postizati radni uspjesi i imati osnovu za sretan život, krajnji je cilj tih aktivnosti“ (Puževski, 2002: 101). Drugim riječima, važno je kod učenika od rane dobi osvijestiti brigu o zdravom načinu života.

4.2. Pedagoški razlozi uvođenja produženog boravka

Pedagoški razlozi smatraju se ključnima za uvođenje produženog boravka u osnovne škole. Redovita nastava koju pohađaju svi učenici, provodi se planski i organizirano prema već danom nastavnom planu i programu. Samo usvajanje nastavnog sadržaja ne olakšava učenicima razumijevanje kao ni usvajanje određenog gradiva (Puževski, 2002). Zbog takvog odgojno-obrazovnog procesa dolazi do nezadovoljstva roditelja jer djeca redovnom nastavom ne uspijevaju ispuniti svoje školske obaveze, a oni sami imne mogu pružiti adekvatnu pomoć (Jugović, Puževski i Marčinko, 1967). Upravo zbog toga pojavljuje se nova organizacija nastave pod stručnim vodstvom, vodstvom učitelja, kako bi učenici uspjeli izvršiti svoje školske obaveze (Puževski, 2002). U sklopu takve nastave organizira se vrijeme za rad i odmor, kao i vrijeme za nastavu i učenje. Također, pojavljuju se izvanškolske i izvannastavne aktivnosti koje je škola dužna pripremiti budući da su slobodne aktivnosti učenika važan aspekt odgoja i obrazovanja (Jugović, Puževski i Marčinko, 1967).

Uzevši u obzir sve navedeno, ne smijemo zaboraviti najvažnije, a to je da škola mora omogućiti individualan napredak svakog pojedinog učenika kao i zadovoljenje osobnih interesa. Sve se to odvija uz pažljivo biranje sadržaja i aktivnosti kako ne bi došlo do prekomjernog opterećenja gradivom (Puževski, 2002). „Škola danas ne može zatvarati vrata učenicima nakon završene nastave, ona mora pružiti mogućnosti i za stjecanje životnih znanja, ali i doživljavanje životnih radosti i sreće“ (Puževski, 2002:103).

4.3. Ekonomski razlozi uvođenja produženog boravka

U današnje vrijeme sve veći problem predstavlja zaposlenost roditelja budući da veći dio dana provode na radnom mjestu. Dolaskom kući od njih se očekuje da se adekvatno posvete školskim obavezama koje dijete treba ispuniti. Tucman (2011) navodi kako su roditelji prisiljeni birati između odgoja vlastitog djeteta ili društvenog života jer je oboje, na pravi način, gotovo pa nemoguće uskladiti. „Uvođenjem produženog boravka pomaže se roditeljima koji žele biti na raznim društvenim dužnostima, jer ako ne bi bile organizirane sustavne i stručno prorađene odgojno obrazovne izvannastavne aktivnosti njihove djece,

roditelji bi bili prisiljeni ili zanemariti odgoj vlastitoga djeteta ili se odreći društvenog angažmana“ (Tucman, 2011:19).

Puževski (2002) ekonomske razloge dijeli na one razloge koji se tiču odgojno-obrazovnih rezultata te razloge koji se ne odnose izravno na ekonomsko stanje u društvenoj zajednici.

4.4. Društveno – politički razlozi uvođenja produženog boravka

Nekada su davno muškarci bili zaduženi za financiranje obitelji, dok su s druge strane žene imale ulogu domaćice te su vodile brigu o odgoju djece. Međutim, u vremenu u kojem sad živimo rijetka je situacija u kojoj samo jedan član kućanstva, najčešće otac, financira cijelu obitelj (Puževski, 2002). Dodatna financijska zarada koju u kućanstvo donosi majka ujedno znači bolji životni standard za cijelo kućanstvo (Jugović, Puževski i Marčinko, 1967). Ovakav standard života negativno utječe na sam odgoj djeteta budući da je veći dio dana samo kod kuće, bez odraslog nadzora, a činitelji kao što su mobitel, televizija ili pak video igrice ometaju njihovu pažnju i koncentraciju. Primaran zadatak svakog društva je da riješi taj problem, stoga se u skladu s tim uvodi produženi boravak koji nudi sigurnost i brigu o učenicima (Puževski, 2002). U suradnji sa školom društvena zajednica pomaže roditeljima i pojednostavljuje odgoj djece (Jugović, Puževski i Marčinko, 1967). Produženi boravak nije i ne smije biti roditelj djetetu, već isključivo „pokretačka snaga“ koja pridonosi kvalitetnijem izvršavanju školskih obaveza. Osim što u produženom boravku borave učenici čiji su roditelji zaposleni, tu su još i učenici čiji roditelji imaju lošije financijsko stanje kao i zanemareni učenici koji najčešće nemaju potporu roditelja. Teži uvjeti rezultiraju lošijim uspjehom u školi iako je škola ta koja pruža jednake uvjete za sve učenike (Puževski, 2002).

5. ORGANIZACIJSKI OBLICI PRODUŽENOG BORAVKA

„Produženi boravak oblik je odgojno-obrazovnog rada namijenjen učenicima razredne nastave. On je prijelazni oblik rada k cjelodnevnom odgojno-obrazovnom radu. Organizira se s najmanje 14 učenika, a u pravilu s 20 učenika“ (Državni pedagoški standard, 2008:47). Tucman (2011) navodi kako se u Republici Hrvatskoj provode tri organizacijska oblika produženog boravka:

1. produženi boravak sa stalnim skupinama,
2. formiranje djelomičnog produženog boravka,
3. povremeni boravak učenika.

Za stalne skupine karakteristično je da postoje dvije smjene nastave. U prvoj smjeni učenici aktivno sudjeluju u redovnoj prijednevnoj nastavi, a nakonnje organizira se odjeljenje produženog boravka, gdje učenici „boravkaši“, izvršavaju svoje zadaće i izvannastavneaktivnosti obraćajući pozornost na vrijeme odmora i vrijeme školskog učinka u trajanju od 9 do 12 sati i od 15 do 17 sati. Raspored vrijedi cijeli tjedan prilikom kojeg učenici ispunjavaju zadaće poštujući vrijeme za odmor (Jugović, Puževski i Marčinko, 1967).

Nadalje, oblik djelomične skupine učenika produženog boravka odnosi se isključivo na učenike putnike. Ako učenici zbog prijevoza dođu ranije u školu, škola organizira raniji prihvata učenika putnika, prije početka nastave te boravak nakon nastave, sve do povratka kućama. Za to vrijeme učenici mogu čitati, učiti, pisati zadaću, zbilja odmarati ili pak sudjelovati u slobodnim aktivnostima (Jugović, Puževski i Marčinko, 1967).

Zadnja, povremena skupina učenika produženog boravka podrazumijeva fleksibilan boravak gdje se u stalne skupine boravka povremeno uključuju i drugi učenici. Boravak organiziraju sami učenici, spontano prilikom učenja ili grupnog rada na nekom projektu (Jugović, Puževski i Marčinko, 1967).

6. CJELODNEVNI BORAVAK U ŠKOLI

U Zakonu o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi (2008), pod poglavljem vezanim za organizaciju rada škole, navodi se kako „odgojno-obrazovni rad u osnovnoj školi može biti organiziran kao poludnevni ili s produženim boravkom za učenike razredne nastave, a u školama koje rade u jednoj smjeni kao cjelodnevni“ (NN 152/14). Kako bi se izbjegla podjela učenika na „boravkaše i neboravkaše“, odnosno „normalne i pedagoški napuštene“, organiziran je cjelodnevni boravak za cjelokupnerazredne odjele (Jugović, Puževski i Marčinko, 1967). Program je namijenjen učenicima nižih razreda od prvog do četvrtog razreda osnovne škole nakon redovite prijednevne smjene. „U cjelodnevnoj školi za razliku od poludnevne, možemo naći sve na jednom mjestu: redovitu nastavu, individualni rad, učenje i slobodno vrijeme učenika. Zbog tako bogatog sadržaja cjelodnevna škola zahtjeva bolje prostorne uvjete, bolju opremljenost škole i nastavničke timove koji su sposobni ispuniti njezinu zadaću u cijelosti“ (Tucman, 2011:23).

„Jedna od bitnih značajki cjelodnevne škole i jest stapanje, sjedinjavanje nastave i samostalnog učenja u jedinstveni proces stjecanja znanja, a druga - takav tok rada gdje se u prijednevnom dijelu dana odvijaju aktivnosti prve spomenute grupe, dakle intenzivni intelektualni rad, a popodne se prema ovoj koncepciji, raspoređuju oni predmeti i aktivnosti koje će relaksirati učenike, odnosno njihovim praktičnim i samostalnim radom zadržati punu koncentraciju i aktivnost“ (Puževski, 2002:148). Školski dan cjelodnevne škole možemo podijeliti na obvezni i neobvezni. Obvezni uključuje vrijeme od 8 do 16 sati, nasuprot neobveznom prije 8 sati ujutro i poslije 16 sati navečer. Elementi poput rada, odmora, prehrane i aktivnosti koje ulaze u obvezni dio sastoje se od dva sata nastave i učenja. S druge strane, društveni život i jutarnje okupljanje spadaju u neobvezni dio (Jugović, Puževski i Marčinko, 1967). Individualno učenje učenika ključ je za njegovo dalje samoobrazovanje, čime uvelike pridonosi integracija nastave i učenja (Koraj, 1987).

Stručnjaci su već tada pretpostavljali produženi boravak prolaznom etapom u razvoju, koja u skoroj budućnosti teži za organizacijom cjelodnevne škole, odnosno organizacijom gdje će nastava, učenje, svakodnevne aktivnosti i slobodno vrijeme tijekom cijelog dana kombinirati (Jugović, Puževski i Marčinko, 1967). Urbana i visokourbana sredina zahtijevaju odgojnu skrb djece zaposlenih roditelja tijekom cijelog dana. Mijatović (2000) vidi razvitak cjelodnevnog boravka kao dio sustavne pedagogije tzv. „urbane pedagogije“. Razlozi organiziranja cjelodnevne škole proizlaze iz interesa i potreba zaposlenih roditelja, a neki od njih su: izvršavanje svih školskih obaveza, kvalitetno stjecanje znanja,

razvijanje radnih navika, organiziranje izvannastavnih aktivnosti tijekom slobodnog vremena te općenito bolja socijalizacija (Jugović, Puževski i Marčinko, 1967).

6.1. Modeli cjelodnevnih škola

Prema Puževskom (2002:157) „raspoređivanje pojedinih elemenata života i rada u cjelodnevnom odjeljenjima i njihovo razvrstavanje i uobličavanje tijekom dana i tjedna, ili kako se to običava govoriti modeliranje, dovodi do nekih karakterističnih kombinacija rasporeda koje nazivamo modelima“, stoga organiziranje cjelodnevnih škola možemo podijeliti u tri modela: tradicionalno boravkaški, cjelodnevna škola i viši stupanj organiziranosti.

Prvi model *tradicionalno boravkaški* sadrži sve značajke produženog boravka na temelju kojeg je dobio naziv (Puževski, 2002). Unutar prvog modela postoje dva organizacijska oblika cjelodnevnih škola. Prvi oblik najčešće uspoređujemo s boravkom, a obuhvaća podjelu na prijepodnevnu nastavu i poslijepodnevni rad. Za razliku od prvog oblika koji dijeli nastavu na dva dijela, u drugom obliku rada nema podjele, on obuhvaća samo promjene u organizaciji nastave (Jugović, Puževski i Marčinko, 1967).

U sklopu drugog modela *cjelodnevnih škola* postoji „zagrebački model“ i „slovenski model“. Naziv zagrebački odnosi se na prvu eksperimentalnu cjelodnevnu školu u Zagrebu koja teži povezivanju svih sadržaja. Predmeti suraspoređeni tako da prijepodne prema rasporedu učenici uče obrazovne, a poslijepodne odgojne sadržaje (Jugović, Puževski i Marčinko, 1967). Ovisno o važnosti predmeta nastava se održavala u različitim vremenskim minutama/satima. Sportske rekreacije odvijale su se prema željama i mogućnostima učenika, a samim time i same škole (Puževski, 2002).

S druge strane, „slovenski model“ svoje težnje ostvaruje na posve drugačiji način (Puževski, 2002). Model je podijeljen na tri dijela te obilježava rad cjelodnevnih škola u Sloveniji. Započinje prijepodnevnom nastavom, nakon čega slijedi rekreativna stanica, zatim sat samostalnog učenja i ručak. Slobodno vrijeme i samostalno učenje predviđeno je za poslijepodnevni dio (Jugović, Puževski i Marčinko, 1967).

Najveći značaj možemo dati trećem modelu. S obzirom na preostala dva, treći model nastoji povezati nastavu, odnosno integrirati pisanje domaćeg rada i izvannastavno učenje sa sadržajima tjelesno-zdravstvenog odgoja (Puževski, 2002). Na ovaj način učenici stječu znanje i vještine tijekom cijelog dana, a ne samo u vrijeme predviđeno za učenje. Nastavni dan

dijeli se na obvezni koji uključuje prijedodnevni rad, odmor i aktivnosti i neobvezni koji se odnosi na slobodno vrijeme (Jugović, Puževski i Marčinko, 1967).

6.2. Razlika između produženog i cjelodnevnog programa

Osnovnu razliku između produženog i cjelodnevnog boravka čini organizacija rada gdje se cjelodnevni boravak provodi s istim razrednim odjeljenjem kroz čitav dan uz povezivanje igre, učenja i rada (Koraj, 1987). Skupine produženog boravka formiraju se iz jednog ili više razrednih odjeljenja, najčešće su podijeljene na heterogene i homogene grupe. Skupinu heterogene grupe čine učenici iz različitih razreda, dok za homogene grupe čine učenici istog razreda (Jugović, Puževski i Marčinko, 1967).

„Kod cjelodnevnog boravka koji se izvodi s poludnevnom nastavom izvodi se uobičajena nastava, a tijekom preostalog dijela dana učenicima je organiziran odmor, obvezno učenje, rad u sekcijama i slobodne aktivnosti“ (Mijatović, 2000:57). Sukladno tome vidi se razlika između produženog i cjelodnevnog boravka. Produženi boravak namijenjen učenicima razdvojen je oblik rada gdje nastava u jednoj smjeni nije povezana sa suprotnom, dok je cjelodnevni raspoređentijekom cijelog dana. Trajanje nastave ostvaruje se od 9 do 16 sati s povremenim nadopunjavanjem izvanškolskih i izvannastavnih aktivnosti (Državni pedagoški standard Republike Hrvatske, 2008). Organizacija osnovnih aktivnosti u cjelodnevnom boravku usmjerena je na povezanost učenja, pisanja, i igre. Cjelodnevni boravak organizira se s istim razrednim odjeljkom tijekom cijelog dana, za razliku od produženog. „Odgojno-obrazovni rad u razrednoj nastavi obavljaju dva učitelja dok u predmetnoj tim učitelja. Ovdje učitelji nisu samo predavači, nego i organizatori učenja koji se brinu o izvršavanju domaćih zadataka.“ (Jugović, Puževski i Marčinko, 1967:23)

7. POČETCI PRODUŽENOG BORAVKA U HRVATSKOJ

Prema Omčikusu (1970) početke produženog boravka u Hrvatskoj možemo podijeliti u pet etapa odgojno-obrazovnog rada, a to su:

1. „zaštitne grupe“,
2. „socijalne grupe“,
3. „ekspanzija u razvoju boravka učenika“,
4. „stagnacija u širenju boravka učenika“,
5. „razdoblje iščekivanja“.

Prve se pojavljuju „zaštitne grupe“ osnovane u Eksperimentalnoj osnovnoj školi Jordanovac u Zagrebu, u razdoblju od 1956. do 1962. godine. Osnovane su za zanemarenu djecu s ulice okojoj roditelji nisu vodili dovoljno računa zbog čega su djeca imala lošije uspjehe u školi. Škola je organizirala dopunsku nastavu, 2 do 3 puta tjedno gdje su učenici izvršavali školske obveze uz stručnu pomoć učitelja. Zbog povećanog interesa učenika formirane su dvije grupe produženog boravka od 50 učenika. Jednojsugrupi pristupali učenici nižih razreda, dok su drugoj pristupali učenici viših razreda osnovne škole, predvođeni učiteljem. Osim navedene Osnovne škole u Jordanovcu, važno je spomenuti i Osnovnu školu Bratstvo-jedinstvo u Sisku koje su ujedno bile prve škole s organiziranim boravkom u Hrvatskoj (Omčikus, 1970).

„Socijalna faza“ trajala je od 1963. do 1967. godine ponajprije u Osnovnoj školi August Cesarec u Zagrebu, a potom još u 24 osnovne škole. Grupa je sačinjena od izrazito problematičnih i zapostavljenih učenika u pogledu učenja i ponašanja. Glavni zadatak boravka, uz pisanje domaćeg rada, odnosio se na bolji školski uspjeh učenika (Omčikus, 1970). Razdoblje snažnog djelovanja škola, kako ga Puževski (2002) naziva „zlatnim razdobljem“, trajalo je od 1968. do 1972. godine. Uključivanjem što većeg broja škola u produženi boravak dolazi do ekspanzije, odnosno širenja u razvoju boravka učenika. Ovakav oblik odgojno-obrazovnog rada proširen je u 160 osnovnih škola s povećanim brojem, tada brojkom od 16 000 učenika. S jedne strane dio škola bazirao se na izradu domaćeg uratka, dok je drugi dio škola povezao učenje u nastavi s učenjem u boravku (Omčikus, 1970).

Stagnacijom, odnosno ne napredovanjem u samom širenju boravka učenika dolazi do novih izmjena koje se tiču unutrašnje organizacije rada škole godine 1973. do 1981. (Omčikus, 1970). Uvodi se potreba za dodatnom nastavom za napredne učenike, dopunska nastava za uspješno rješavanje nastavnog gradiva te za zainteresirane izborna nastava. Osim

unutarnjih promjena unutar škole, mijenja se vanjska organizacija rada. Dosadašnje četverogodišnje školovanje, zamijenjeno osmogodišnjim prisutnoje i dan danas (Jugović, Puževski i Marčinko, 1967). Omčikus (1970) smatra kako bi produženi boravak mogao biti zamijenjen cjelodnevnim boravkom, za kojeg navodi da je budućnost škole. Ponovimo kako cjelodnevni boravak zahtijeva školski rad u jednoj smjeni, različite aktivnosti i odgojno-obrazovnu skrb. Zanimljiv podatak je kako su danas visoku razinu praktičnih i teorijskih postignuća u Hrvatskoj ostvarile škole s cjelodnevnim boravkom (Mijatović, 2000).

Zadnja, peta etapa nastaje 1982. godine, a nazivamo je još i „fazom iščekivanja“ zbog same činjenice kako je teško predvidjeti kako će se produženi boravak odvijati u budućnosti. Uznavedeno, bitno je naglasiti nedostatke faze koji su povezani s nedovoljnom količinom sredstava za razvijanje boravka. Međutim, veliku ulogu u svemu tome imaju roditelji koji moraju pokazati zainteresiranost za održavanje boravka. Najveća zastupljenost boravka učenika prisutna je u gradskim razvijenim sredinama zbog veće mogućnosti zaposlenja oba roditelja (1970).

7.1. Produženi boravak u Zagrebu

Školske godine 1970. predstavljeni su statistički podatci provedenog i organiziranog boravka u 79 škola, čime je obuhvaćeno 1,39% učenika, točnije 52 škole u Zagrebu, odnosno 5451 učenika (Jugović, Puževski i Marčinko, 1967). Svakodnevno sve više djece, i učitelja postaju dio programa produženog boravka, iako nije izrađeno kraja (Lovrentjev, 2005b). „U šk.god.2001/02. u županiji Grad Zagreb u prvim i drugim razredima osnovne škole produženim je boravkom obuhvaćeno 4953 učenika, od ukupno upisanih 17 409 učenika, što iznosi cca 200 razrednih odjela, odnosno 28,46 % od ukupnog broja“ (Lovrentjev, 2005b:14). Po pitanju 2009/2010. u Gradu Zagrebu ukupno je 97 osnovnih škola uključilo 9860 učenika zajedno sa 431 učiteljem u program produženog boravka (Jugović, Puževski i Marčinko, 1967).

Najnoviji podatci iz 2017/2018 iz programa produženog boravka iz 110 osnovnih škola govore o broju od 13 565 učenika te 568 učitelja za razliku od prethodne školske godine gdje je boravilo 595 učenika manje (NN, 41/2017).

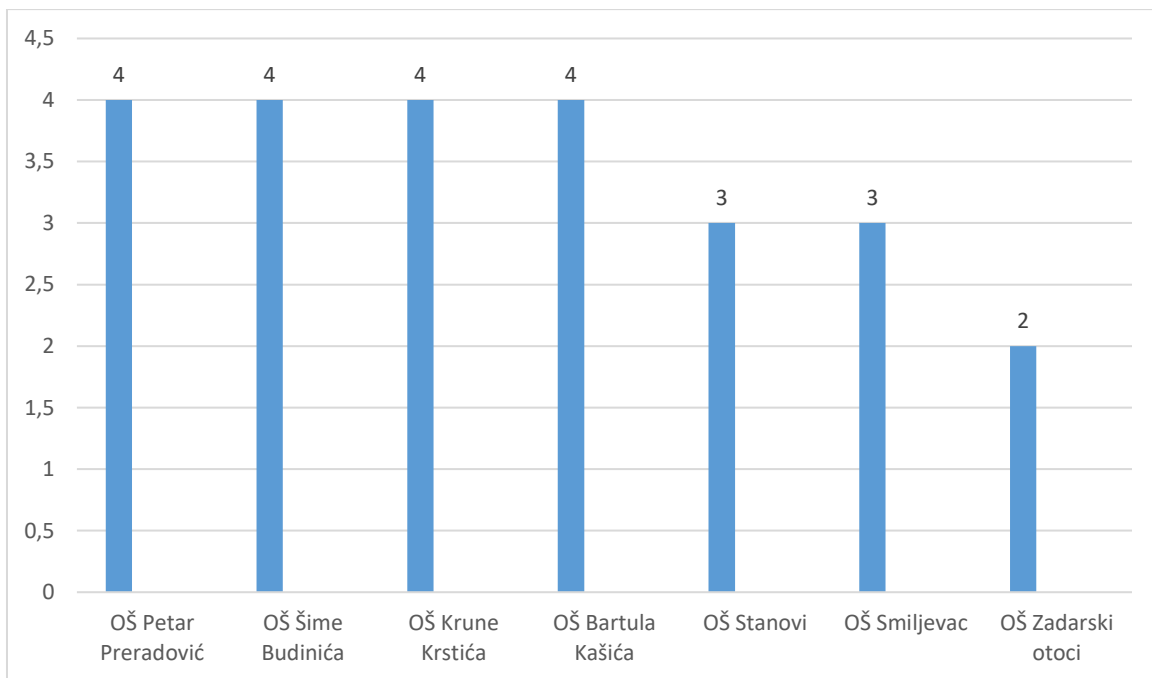
7.2. Produženi boravak u Zadru

Program produženog boravka u gradu Zadru provode sljedeće škole: OŠ Šime Budinića, OŠ Krune Krstića, OŠ Petra Preradovića, OŠ Stanovi, OŠ Bartola Kašića, OŠ Zadarski otoci, OŠ Smiljevac te OŠ Ivo Mašina. Školske godine 2020./21. donesena je odluka o ukupnom broju odgojno-obrazovnih skupina, a riječ je o 24 skupine za sve škole na području grada Zadra. Odgojno-obrazovne skupine usmjerene su na učenike prvih razreda te se popunjavaju učenicima iz kombiniranih razreda.

Prednost prilikom upisa u produženi boravak određuje se prema sljedećim kriterijima:

1. djeca obaju zaposlenih roditelja te djeca samohranog zaposlenog roditelja,
2. djeca invalida Domovinskog rata, ako je drugi roditelj zaposlen,
3. djeca roditelja sa 70% invalidnosti, ako je drugi roditelj zaposlen,
4. djeca iz obitelji s troje ili više djece u kućanstvu,
5. djeca sa slabijim uvjetima stanovanja.

Graf 1: Programi produženog boravka grada Zadra u školskoj godini 2020/2021.

Raspored boravaka od 7,00 sve do 17,00 sati organiziran je na sljedeći način:

- 7,00 – 8,00 sati – vrijeme dolaska u školu,
- 8,00 – 12,00 sati – završetak redovite nastave,
- 12,00 – 14,00 sati – organiziran ručak i slobodno vrijeme,
- 14,00 – 17,00 sati – izrada domaće zadaće, učenje i ostalo (NN 34/2020).

8. POČETCI PRODUŽENOG BORAVKA U SVIJETU

Škola kao mjesto u kojoj učenici aktivno provode veći dio svoga dana postupno se produžuje u skladu s pedagoškim zahtjevima. To znači kako je rad učenika u školi produžen za nekoliko sati budući da poludnevna nastava ne omogućava izvršenje zadataka. Izraz produženi boravak učenika prvi se upotrebljavao u odgojno-obrazovnom sustavu da bi se kasnije u svijetu kroz godine nadopunio i zamijenio s pojmom cjelodnevni boravak učenika (Omčikus, 1970).

8.1. Obrazovanje u Velikoj Britaniji

Velika Britanija zemlja je u kojoj postoji samo jedan organizacijski oblik, a to je škola s cjelodnevnim radom. Radni dan u školi počinje od 8 ili 9 sati ujutro i traje do 15 ili 16 sati poslijepodne, izuzev učenika nižih razreda koji su oslobođeni dužeg rasporeda koji utječe na njihov psihofizički razvoj. Obrazovni predmeti provode se ujutro zbog veće koncentracije učenika, dok se rekreacijske aktivnosti uglavnom izvode poslijepodne. Sudjelovanje u sportskoj rekreaciji bez dvojbe bitan je indikator za zdravlje pojedinca, stoga škola uvodi sportsku rekreaciju u dio sustava kako bi se zadovoljila učenikova potreba za sportskom aktivnošću poput kretanja, vježbi, natjecanja i tako dalje. Svi domaći zadatci ne nose se kući, već se moraju obaviti u vremenu provedenom u školi. U školi je učenicima osiguran dnevni obrok, između kojih je odmor u trajanju od sat, sat i pol koji se ujedno smatra pauzom od učenja nakon koje nastavljaju s radom. (Jugović, Puževski i Marčinko, 1967)

8.2. Obrazovanje u Njemačkoj

U Njemačkoj postoje tri vrste otvorenih škola, a to su: otvorena škola, cjelodnevna škola te Tagesheimschule. Otvorena škola radi tako da učenici samostalno donose odluke po pitanju poslijepodnevno ostanka u školi. Cjelodnevna škola održava nastavu ujutro i poslijepodne, odnosno dan započinje u 8 sati i završava u 16 ili 16 i 30 sati. Predviđeno vrijeme za ručak i učenikovo slobodno vrijeme održava se u 12 sati. Tagesheimschule je vrsta škole, koja učeniku omogućuje cjelodnevni boravak u školi, boravak internatskog tipa, u trajanju od 7 i 30 ili 8 sati pa sve do 17 ili 17 i 30 sati. Navedena škola u cjelodnevni odgoj i obrazovanje uključuje jedan dio ili pak sve učenike (Jugović, Puževski i Marčinko, 1967).

Važno je napomenuti kako je u prošlosti postojala poludnevna nastava sa završetkom u 12 ili 13 i 30 sati te nije postajalo vrijeme za ručak koji im i nije bio omogućen (Omčikus, 1970).

Pokret FreieSchule, tzv. slobodne škole osnovane su od strane roditelja i učitelja, a okupljale su između 50 do 150 učenika. Pokret je zamišljen kao soba dnevnog boravka za razliku od školske učionice, kojoj je cilj bio da se učenici osjećaju kao kod kuće (Matijević, 2006). Matijević (2006:33) ukazuje na činjenicu kako „i roditelji koji daju svoju djecu na školovanje u slobodne škole nastoje kod kuće njegovati isti odgojni stil (sloboda, samostalnost djece, poticanje dječje kreativnosti i sigurnosti itd).“

8.3. Obrazovanje u Sjedinjenim Američkim Državama

Princip rada škola u Sjedinjenim Američkim Državama fokusira se na slobodu i samoupravnost što znači kako roditelji imaju mogućnost odabrati žele li svoju djecu školovati kod kuće ili ih uključiti u državnu ili privatnu školu. Na isti način funkcioniraju i cjelodnevne škole u Velikoj Britaniji. Osnovna karakteristika rada američkih škola jesudjelovanje u dodatnim, različitim aktivnostima. Najveće značenje pridaju športskim aktivnostima, a uz njih su još i glazbene aktivnosti kojima se potiče učenikova kreativnost, mašta te slušna percepcija poput dinamike, tempa,iritma.

U dodatnim aktivnostima, tzv. klubovima, učenik je pod neprestanim nadzorom učitelja gdje otkriva za koje aktivnosti je vješt te se prema tome opredjeljuje za daljnje obrazovanje (Jugović, Puževski, Marčinko, 1967).

Svaka savezna država SAD-a individualno odlučuje o zakonima koji se odnose na školu. Na osnovi toga definira se kurikulum koji sadržava sve sastavnice bitne za učenikovo ovladavanje gradivom. Početkom devedesetih velik broj država donio je odluku o sadržajima, odnosno akademskom standardu, kojeg bi učenici tijekom školovanja trebali savladati (U.S. Department ofeducation, 2003).

8.4. Obrazovanje u Japanu

U Japanu se važnim događajem za svako dijete smatra upis učenika u škole sa šest godina (Dolan, Worden, 1994). Uzor u osnivanju današnjeg školskog sustavu Japan je razvio po modelu SAD-a. Za svu djecu omogućenoje besplatno obrazovanje te zbog toga osnovnu školu pohađa 99,9% djece (Jugović, Puževski i Marčinko, 1967). Dolan i Worden (1994)

smatraju kako faktori poput truda i samodiscipline mogu odrediti učenikov školski uspjeh te da se pristojno ponašanje i navike učenja savladavaju tijekom školovanja.

Uz osnovno, primarno obrazovanje, učenicima je dana mogućnost da uz njega upisuju obrazovanje pod nazivom *juku*. Juka sadržava dva programa od kojih prvi uključuje aktivnosti poput sviranja piana, kaligrafije, dok se drugi program više bazira na akademski smjer učenika više srednje škole. Zapravo, upisivanjem u *juku* škole učenici nadograđuju svoje znanje koje je stečeno redovnim obrazovanjem (Jugović, Puževski i Marčinko, 1967).

Osim *juku* škola postoje još neke akademske institucije poput *yobika*, tzv.škola za pripremu ispita, zatim različiti tečajevi, dodatna nastava u privatnim školama te „kućni“ učitelji (Jugović, Puževski i Marčinko, 1967).

9. ULOGA UČITELJA U PRODUŽENOM BORAVKU

Pored roditelja, učitelj se pokazao kao bitna figura koja motivira učenike kroz čitavo osnovnoškolsko obrazovanje. Zbog toga ne iznenađuje činjenica kako je kroz taj put obrazovanja vrlo bitna interakcija između učitelja i učenika. Kao snažan motivator, ponajprije mentor, ima zadaću bodriti, poticati i pomagati svojim učenicima. Učitelj je dobar model ponašanja, ne naređuje, ne sputava, ne prisiljava i ne nameće (Lovrentjev, 2005b). Za razliku od klasične, redovite nastave, produženi boravak ima sasvim drugačiji koncept rada. Mnogi smatraju kako se rad u produženom boravku usredotočuje samo na pisanje domaćeg rada, međutim, produženi boravak punojeviše. Zapravo, važna uloga radaponajprije jeznati povezati učenjesigrom i radom kao i biti u stalnim dogovorimasučiteljima redovite nastave (Seme, 2002).S obzirom na specifičnosti rada koji su uključeni produženim boravkom, učitelj je taj koji se nalazi u nadasve zahtjevnim i složenim okolnostima (Lovrentjev, 2005a). Na primjer, čestajeokolnost smanjena koncentracija učenika poslije redovite nastave te je zbog toga rad s učenicima dosta otežan. Isto tako, svaki učenik priželjkuje da mu se učitelj maksimalno posveti, ne gledajući na ostale sudionike boravka, jer vrijeme provedeno s učiteljima zamjenjuju s vremenom koje bi inače proveli s roditeljima (Jugović, Puževski i Marčinko, 1967).

Kako bi znali izdvojiti količinski dovoljno vremena za uvježbavanje te ponavljanje nastavnog sadržaja, vrlo je bitna suradnja između učitelja produženog boravka i učitelja redovite nastave. Zajedničkim dogovorom i pismenim naputcima učiteljica klasične nastave prenosi učiteljici produženog boravka informacije o obrađenom nastavnom sadržaju (Jugović, Puževski i Marčinko, 1967). Umjesto sažaljenja kojemnogi iskazuju za učenike koji ostaju u produženom boravku, javlja se suprotno, učenici dužim ostankom dobivaju puno više.Naime, samo redovitom nastavom teško je postići emocionalno ozračje za učenika (Tucman, 2011). Bitno je kod učenika razviti osjećaj pozitivnog ozračja u razreda jer će time učenici rado ostajati u školi nakon prijepodnevnne nastave (Jugović, Puževski i Marčinko, 1967).

S obzirom na navedene razlike, autorica Tucman (2011) navodi kako učitelji u produženom boravku imaju veći utjecaj na rad učenika od učitelja iz redovne nastave. Učitelj u boravku pokazao se kao bolji mentor u komunikaciji s učenicima od učitelja klasične nastave jer s učenicima vodi drugačiji način konverzacije koji je puno ležerniji (Jugović, Puževski i Marčinko, 1967).

Autorica Doutlik (2011) naglašava kako su studenti na učiteljskom fakultetu obrazovani za drugačiji način rada nego što je sami produženi boravak. Naime, na fakultetu

izostavljeni sukolegiji kojima bi budući učitelji stekli znanje potrebno za rad u produženom boravku. Često su takvi učitelji prepušteni sami sebi te se nemaju kome obratiti pa se iz tog razloga najčešće oslanjaju na svoju kreativnost i snalažljivost.

Naposljetku, bitno je naglasiti kako bi svaki učitelj trebao znati prilagoditi sadržaje i aktivnosti dječjem uzrastu kojima bi poticao unaprjeđenje njihovih vještina, stoga je nužno izjednačavanje rada svih učitelja u praksi (Seme, 2001).

„Učitelj u produženom boravku je ponajprije mentor, a ne predavač, on potiče, pomaže i ohrabruje učenike, a ne naređuje i ne sputava; on predlaže, a ne nameće; i bodri, a ne prisiljava...“ (Lovrentjev, 2005b:23).

10. PRODUŽENI BORAVAK IZ POZICIJE RODITELJA

Polazak u osnovnu školu za dijete, ali i roditelje, predstavlja veliku promjenu budući da se to novo poglavlje smatra najvažnijim trenutkom u životu svakog školarca. Većina roditelja na taj važan dan uzima slobodne dane, izostaju s posla, a sve to kako bi prvi dan djetetu prošao manje stresno (Lovrentjev, 2005a). Činjenica je kako se većina roditelja u početku djetetova školovanja brine kako je protekao djetetov dan, neprestano ispituju učitelje je li bilo sve u redu i tako dalje. Međutim, nakon nekog vremena roditelji se počinju postepeno udaljavati od škole te postaju odsutni kako fizički, tako emocionalno i socijalno. Njihova su očekivanja od djeteta, škole, odnosno učitelja velika (Lovrentjev, 2005a).

Zbog svega navedenog uvodi se program današnjeg cjelodnevnog i produženog boravka u školi s ciljem da se olakša briga roditeljima oko vlastitog djeteta tedaga prihvaćaju sa zadovoljstvom. Upravo im je ovaj oblik rada omogućio da neometano rade znajući da se njihovo dijete nalazi u sigurnim rukama, rukama učitelja (Jugović, Puževski i Marčinko, 1967). Nesumnjivo, učenici koji ispunjavaju svoje obaveze u produženom boravku kući odlaze bezbrižno znajući da su sve školske obaveze riješene. Samim time dolazi do smanjenja komunikacije između roditelja i djeteta (Tucman, 2011).

Svjesni kako djeca većinu vremena provode u školskom ozračju, a nažalost manje u roditeljskom domu najčešći je razlog zbog kojeg roditelji uključuju dijete u program produženog boravka, dakle riječ je o zbrinjavanju djeteta u vremenu dok oni rade. Zbog toga je vrlo bitno često organiziranje roditeljskih sastanaka s različitim temama kako bi roditelji neprestano bili u toku s novim informacijama. Neke od informacija koje su dobrodošle su kako učiti s djetetom, na koji način mu pomoći oko domaćeg uratka te informacije koje se tiču odgojnih segmenata poput ispunjavanja dnevnih obaveza kao i važnost svakodnevnog boravka u prirodi (Tucman, 2011).

11. METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

Istraživanje je provedeno u ukupno 5 osnovnih škola na području grada Zadra. Sudionici istraživanja učitelji (N11) su koji rade u programu produženog boravka te je za potrebe istraživanja konstruiran polustrukturirani intervju.

11.1. Cilj istraživanja

Istraživanjem se želi utvrditi provedba i organizacija programa produženog i cjelodnevnog boravka u školama na području grada Zadra te ispitati mišljenje učitelja o navedenim programima, realizaciji te mišljenja o suradnji s učiteljima iz redovite nastave, zadovoljstvu roditelja te vlastitoj kompetenciji. Iz definiranog cilja proizlaze sljedeće zadaće:

- ispitati način rada između programa redovite nastave i programa produženog boravka,
- ispitati mišljenje učitelja o planu i programu sadržaja u produženom boravku,
- ispitati suradnju između učiteljica redovite nastave i učiteljica produženog boravka,
- ispitati mišljenje učitelja o zadovoljstvu roditelja programom produženog boravka,
- ispitati zadovoljstvo učitelja produženog boravka organizacijom rada u produženom boravku,
- ispitati mišljenja učitelja produženog boravka o kompetentnosti za rad,
- ispitati mišljenja učitelja o tome kako inicijalno obrazovanje priprema buduće učitelje za rad u produženom boravku.

11.3. Hipoteze istraživanja

H1 Postoje razlike u načina radu između programa redovite nastave i programa produženog boravka.

H2 U programu produženog boravka učitelji imaju veću slobodu u kreiranju kurikularnih sadržaja i aktivnosti za razliku od redovite nastave.

H3 Za uspješnu provedbu programa produženog boravka važna je suradnja između učitelja iz redovitog programa i učitelja programa produženog boravka.

H4 Učitelji će dati pozitivnu procjenu zadovoljstva radom u programu produženog boravka.

H5 Roditelji imaju pozitivno mišljenje o programu produženog boravka.

H6 Učitelji se osjećaju kompetentnim za rad u produženom boravku.

H7 Inicijalno obrazovanje ne priprema budućeg učitelja za rad u produženom boravku.

11.4. Uzorak istraživanja

U istraživanju je sudjelovalo 11 učitelja produženog boravka u dobi od 25 do 45 godina. Svi sudionici imaju visoku stručnu spremu, a godine radnog staža kreću se od 6 mjeseci do 5 godina. Jedna ispitanica radi u Osnovnoj školi Jurja Dalmatinca na Pagu, dok ostali rade na području grada Zadra. U istraživanju na području grada Zadra su sudjelovale sljedeće škole: OŠ Zadarski otoci, OŠ Šime Budinića, OŠ Smiljevac te Katolička osnovna škola Ivo Mašina.

11.5. Mjerni instrument

Za potrebe istraživanja konstruiran je polustrukturirani intervju koji je proveden među učiteljima produženog boravka. Intervju se sastoji od 14 pitanja otvorenog tipa, a prikupljeni podatci obradili, analizirali i interpretirati u radu. Na samom su početku intervjuja ispitanicima postavljena opća pitanja o osnovnim podacima, kao što su škola, spol, dob, školska sprema, radni staž u školi i produženom boravku te ukupan broj učenika u produženom boravku.

12. REZULTATI ISTRAŽIVANJA I INTERPRETACIJA

Analizom dobivenih odgovora od 11 ispitanica sakupljeni su podatci koji objašnjavaju iskustva i spoznaje o načinu rada u programu produženog boravka.

Tablica 1. prikazuje opće informacije o ispitanicama, odnosno ukupan broj učiteljica zajedno s dobi, godinama radnog staža u školi, godinama staža u produženom boravku te broju uključenih učenika u produženi boravak.

Tablica 1. Opći podatci ispitanih učiteljica

Učiteljica	Godine	Radni staž	Radni staž u produženom boravku	Broj učenika
U1	27	1	6 MJ	6
U2	25	1	6 MJ	10
U3	27	4	2	15
U4	36	3	3	23
U5	33	5	1	24
U6	36	12	4	25
U7	26	2	1	18
U8	29	5	2	20
U9	39	10	3	23
U10	29	4	3	25
U11	45	10	5	28

Iz tablice 1. vidljivo je kako samo jedna učiteljica ima 12 godina radnog staža u školi što je ujedno i najveće radno iskustvo među ispitanicama. Dvije učiteljice imaju 10 godina, zatim dvije učiteljice 5 godina, dok ostale imaju manje od 5 godina radnog staža u školi. Što se tiče radnog staža u produženom boravku *U11*, ujedno i najstarija među ispitanim, ima najviše godina radnog staža u produženom boravku, ukupno 5 do sada. Odmah iza nje s 4 godine iskustva je *U6*, zatim tri učiteljice (*U4*, *U9*, *U10*) po tri godine. Što se tiče ostalih učiteljica iz tablice je vidljivo kako imaju manje od tri godine radnog staža.

Struktura razrednih odjela i broj učenika u programu kreće se u rasponu od 6 do 28 učenika ovisno o školi i potrebi zaposlenih roditelja. Produženi boravak u Katoličkoj osnovnoj školi „Ivo Mašina“ u Zadru jedini je obavezan za sve učenike od 1. do 3. razreda.

12.1. Razlike u načina radu između programa redovite nastave i programa produženog boravka

Prvi zadatak ispitivanja bio je ispitati mišljenje učiteljica o vidljivim razlikama između organizacije rada redovite nastave i produženog boravka. Osim što postoje prednosti u načinu rada učiteljica i škole, isto tako postoje i nedostaci.

Za sličnosti s redovitom nastavom učiteljice navode: „učionica i učenici“, „svakodnevna animacija“ učenika, „učenje, poučavanje, objašnjavanje, suradnja s ostalim učiteljima, roditeljima, stručnom službom“, „podudaranje s kurikulumom redovite nastave“ te „nastavno gradivo i okruženje.“ S druge strane kao razlike navode opsežnu „papirologiju“ u redovitoj nastavi, „opušteniju atmosferu“ i „osjećaj tete čuvalice“ koliko god se trudili.

Na istraživačko pitanje: „Istaknite najveću prednost kao i najveći nedostatak u organizaciji rada produženog/cjelodnevnog boravka,“ ispitanice odgovaraju:

U2: „Prednost- socijalizacija učenika, usvajanje normi ponašanja. Nedostatak- nadobudan program kojeg je nemoguće realizirati.“

U3: „Prednost je definitivno radno vrijeme, mogućnost kreativnog izražavanja, veća povezanost s učenicima. Nedostatak je osobne prirode što više volim redovnu nastavu.“

U5: „Prednost: sloboda kreiranja „slobodnog“ vremena u skladu s njihovim trenutnim raspoloženjem i željama. Nedostatak: manjak prostora, konstantno sjedenje u klupama.“

U6: „Prednost- mnoga djece dodatno uče i ponavljaju u produženom boravku. Nedostatak- smanjena koncentracija za učenje jer mi se čini vremenski pojedinima predugo biti u školi od 8:00 do 17:00.“

U7: „Prednost produženog boravka u našoj školi je organizacija produženog boravka za svako razredno odjeljenje zasebno, a najveći nedostatak rada u produženom boravku je neispunjenje školskih obveza učenika koji ranije (u vrijeme pisanja domaće zadaće) odlaze iz produženog boravka.“

U11: „Prednost je niz aktivnosti koje mogu provesti i različitim načinima rada doći do ishoda jer nisam ograničena vremenom. Nedostatak je velik broj djece.“

Jedna spitanica odnosno učiteljica navodi navodi „da su redovita nastava i produženi boravak neraskidivo povezani, te da se samo dobro usklađenim radom redovite nastave i produženog boravka tijekom školske godine mogu kvalitetno provesti svi odgojno-obrazovni zadatci i ciljevi nastavne godine.“

U tablici 2. možemo vidjeti što su sve ispitanici naveli kao prednosti i nedostatke rada u produženom boravku.

Tablica 2. Prednosti i nedostaci rada u produženom boravku

Prednosti	Nedostaci
„fleksibilna metoda rada“	„heterogena skupina djece otežava rad u produženom boravku“
„više slobodnog vremena“	„nakon školskog dana za kreativne i misaone aktivnosti djeca nemaju koncentracije i strpljenja“
„mogućnost improvizacije, kreativnosti, slobode“	„dodatne aktivnosti nekad nije moguće provesti u okviru organiziranog vremena“
„ponavljanje gradiva putem nastavnih listića, a nakon toga jezične i matematičke igre“	„umorni i nezainteresirani u popodnevnim satima“
„veća mogućnost povezivanja s djecom na osobnoj razini“	„zbog ranijeg odlaska iz produženog boravka svi učenici nisu u mogućnosti sudjelovati u svim projektima i natjecajima“
„više se izlazi na svjež zrak, posjećuju se muzeji, kazališta te se uči pristojnom ponašanju i poštenoj igri“	„vrsta čuvaonice i igraonice“; „teta čuvalica“; ne prihvaćanje roditelja da su učitelji
„nema ocjenjivanja“	„prevelik broj učenika“

Analiziranjem odgovora, upravo je ovo pitanje donijelo slična, ali i različita mišljenja ispitanika. Ispitane se slažu u pogledu slobodnog vremena i fleksibilne organizacije rada te kao veliku prednost ističu kvalitetniji odnos s učenicima kao i razvijanje njihove kreativnosti putem različitih vrsta projekata. Većina učitelja, za nedostatke navela je nemogućnost zadržavanja koncentracije nakon redovite nastave te prevelik broj učenika kombinacijom razrednih odjeljenja.

Hipoteza (H1) kako će postojati razlike u načinu rada između programa redovite nastave i programa produženog boravka potvrđena je s obzirom na analizirane odgovore koji su prethodno predstavljani u tablici.

12.2. Sloboda kreiranja kurikularnih sadržaja i aktivnosti u produženom boravku i razrednoj nastavi

Radni dan u produženom boravku započinje nakon ručka, a nakon toga slijedi pisanje domaćeg rada te ponavljanje gradiva putem nastavnih listića. Tri ispitanice (U7, 8 i 9), navode kako se u njihovoj školi uz organizirani ručak poslužuje i užina od 15:30 sati. Produženi boravak organiziran je prema etapama dnevnog rada „dva školska sata predviđena

za pisanje domaćeg rada, dva školska sata za ponavljanje i uvježbavanje gradiva.“ Danu slobodu imaju tijekom obilježavanja bitnih dana u godini, dok su sadržaji iz predmeta Hrvatski jezik, Matematike te Prirode i društva usko povezani i dosljedno prate plan učiteljice razredne nastave. Pitanje: „Objasnite na koji način je organiziran produženi/cjelodnevni boravak u Vašoj školi? Imate li slobodu u kreiranju kurikuluma?, donijelo je niz odgovora:

U1: „Kurikulum uglavnom kreiram sama, ponekad u dogovoru s učiteljicama. Kada djeca dođu imaju vrijeme za odmor, a nakon toga pisanje domaće zadaće. Ručak bude oko 12:30 ili 13 sati. Kada završe s domaćom zadaćom, slijedi vrijeme za dodatne aktivnosti, igru i odmor.“

U8: „Djecu roditelji dovoze u školu u 7:00 sati, čuva ih se ujutro do nastave i vodi na doručak, nakon doručka imaju nastavu do kojih 12:15 sati ovisno o rasporedu, a nakon toga počinje ručak i produženi boravak do 17 sati. U 15:30 sati imaju užinu. Neki roditelji već oko 15 sati dolaze po djecu. Učitelji iz produženog boravka u školu dolaze oko 11:30- 12:00 sati da bi se pripremili za nastavu i dogovorili sve s učiteljicom razredne nastave. Slobodu u kreiranju kurikuluma imamo kod organiziranog i slobodnog vremena te kod obilježavanja bitnih dana u godini, a sadržaj vezan za Hrvatski jezik, Matematiku, Prirodu i društvo je usko povezan i prati plan učiteljice razredne nastave.“

U9: „1.Slobodno vrijeme, 2. Organizirano vrijeme, 3. Hrvatski, 4. Matematika i Priroda i društvo i 5. Organizirano vrijeme. U ovom vremenskom radoblju organizacije jednog dana je ručak (vrijeme po dogovoru s kolektivom) i užina oko 15 sati. Produženi boravak je u vremenu od 12- 17 sati, te imamo slobodu vastitog kreiranja poštujući temeljne smjernice.“

Ispitanica, učiteljica *U10* navodi kako nema potpunu slobodu u kreiranju kurikularnih sadržaja i aktivnosti, opisala je svoj radni dan u produženom boravku. Ističe kako nakon ručka po običaju slijedi „organizirano pisanje domaćeg rada i ponavljanje gradiva“. Organiziraju se dodatne aktivnosti dva puta tjedno: „rano učenje njemačkog jezika i mini rukomet.“ Zatim „obilježavanje određenog dana posjet obližnjem igralištu“ te „slobodno vrijeme“ za učenike i „čekanje roditelja.“ Preporuka je da se zbog trenutne pandemijecorona virusa učenike treba izvesti vani, na svjež zrak.

Hipoteza (H2) koja navodi da u programu produžnog boravka učitelji imaju veću slobodu u kreiranju kurikularnih sadržaja i aktivnosti za razliku od redovite nastave potvrđuje.

12.3. Suradnja između učitelja iz redovitog programa i učitelja programa produženog boravka

Ostvarivanjem kvalitetne suradnje između učiteljica redovite nastave i učiteljica produženog boravka mogući su značajni pomaci u radu s učenicima. Kao odgovore na kvalitetnu suradnju učiteljice navode:

U2: „Vrlo je važna. Jer kroz kvalitetnu suradnju se vide eventualni problemi i nedostaci na koje se može utjecati, prati se gradivo te ponavlja i uvježbava obrađeno u školi te nadgleda cjelokupan napredak učenika.“

U3: „Jako je bitno da surađujemo i radimo kao tim. Zbog lakšeg obavljanja dužnosti, suradnjom s roditeljima i djecom te pozitivnim razrednim okruženjem.“

U5: „Svakodnevna komunikacija je neizostavna. Moramo jedna drugu o svemu informirati, svakoj „banalnoj“ situaciji. U suprotnom, roditelji „osjete“ slabu suradnju te im ostavljaju prostora da se petljaju u rad.“

U8 smatra kako je: „Učiteljica iz produženog boravka dužna doći ranije kod učiteljice razredne nastave na dogovor. Sve što su radili ujutro učiteljica iz produženog boravka mora znati i obratno. Obje se moraju usuglasiti i nadopunjavati. Da bi nastava i suradnja s roditeljima bila što bolja i kvalitetnija obje učiteljice moraju biti upućene u sve.“

U9: „Suradnja je neophodna i od velike važnosti. Ako nema dobre suradnje, nema niti dobrih rezultata kod obje strane, a ni kod učenika.“

Bez suradnje i dogovora o načinu rada jako je teško ostvariti rad s učenicima. Izgleda kako je po odgovorima ispitanica vidljivo da je bez suradnje i dogovora o načinu rada jako teško ostvariti kvalitetnu suradnju. Zato se i kaže kako je kvalitetna suradnja pola posla. Zaključujemo kako bi se klasična nastava i produženi boravak trebali međusobno nadopunjavati u radu. Upravo njihova suradnja daje novu dimenziju odgoju i obrazovanju te učenici koji su uključeni u boravak od škole dobivaju više od učenika koji polaze samo redovnu nastavu.

Hipoteza (H3) kako će za uspješnu provedbu programa produženog boravka biti važna suradnja između učitelja iz redovitog programa i učitelja programa produženog boravka potvrđena je.

12.4. Procjena zadovoljstva učitelja radom u programu produženog boravka

Sljedeće pitanje koje je postavljeno ispitanicima odnosi se na zadovoljstvo radom u programu produženog boravka te glasi: „Postoji li nešto u produženom/cjelodnevnom boravku što biste voljeli promijeniti? (npr. program, broj učenika). Kako procjenjujete svoje zadovoljstvo organizacijom rada u produženom boravku?“

U4: „Da, postoji. Adekvatniji uvjeti u kontekstu pravog boravka kao što je npr. u Zagrebu. Prostor za čitanje (čitaonice), igraonice...obzirom na uvjete, organizacijom sam zadovoljna jer radim i iskoristim sve što mogu.“

U5: „Broj učenika je velik (24) ali promijenila bi uvijek istu okolinu (razred). Treba im više različitog prostora, kantina, boravak, razna „oprema“ (pilates lopte, strunjače).“

U6: „S obzirom na prostor u kojem boravimo smanjila bih broj učenika ili ako ostaje ovaj broj željela bih veći prostor gdje će se dijete po završetku zadaće i učenja moći odmoriti, opustiti, zabaviti, a da ne ometa ostale kojima treba više vremena za učenje.“

U7: „U produženom boravku ne bih voljela ništa promijeniti. Smatram da je sustav onakav kakav je, a učitelj svojim radom i zalaganjem, kompetencijama, voljom i željom za napretkom svaki sustav može, na najbolji mogući način, prilagoditi izazovima koje donosi razredno odjeljenje, nastavno gradivo i nastavna godina. Ukoliko se dovoljno trudimo, želimo i volimo posao koji radimo nijedan izazov nije nerješiv.“

U9: „Trenutno sam zadovoljna sa stanjem, programom i brojem učenika.“

Odgovori na postavljeno pitanje pokazali su koliko su učitelji produženog boravka zadovoljni radom u školi. Rezultat je pokazao kako od ukupno 11 ispitanih njih četvero nije zadovoljno radom, tj. programom u školi. Najčešći razlog nezadovoljstva prevelik je broj učenika te konstantno ista okolina. Mnogi smatraju kako bi čitaonice, igraonice i bolja opremljenost učionica svakako dobro došli.

U ovom je slučaju hipoteza (H4) kako će učitelji dati pozitivnu procjenu svog zadovoljstva radom u programu produženog boravka potvrđena.

12.5. Mišljenja učitelja o roditeljskom zadovoljstvu programom produženog boravka

Kao odgovor na pitanje: „Vezano za suradnju s roditeljima, smatrate li da su roditelji zadovoljni radom u produženom/cjelodnevnom boravku? Zašto?“, učiteljice odgovaraju:

U3: „Smatram da jesu jer smo kao učitelji u produženom boravku povezani i bliži s roditeljima te nas ne doživljavaju kao autoritet nego su prijateljski raspoloženi i slobodniji.“

U6: „Smatram da jesu zadovoljni. Postoji suradnja s roditeljima. Drago im je da je dijete zbrinuto, na sigurnom, da je sito, napisalo zadaću. Za sada samo pozitivni komentari.“

U8: „Da, svakodnevno komuniciramo i prezadovoljni su. Zato jer su upućeni u sve, sigurni da su im djeca dobro, nahranjena, napisana je zadaća, roditelji sretni i zadovoljni. Ukratko.“

Produženi boravak nudi mogućnost svakodnevne komunikacije s roditeljima i uključivanja roditelja u rad svoje djece. Svi su ispitanici naveli kako su roditelji zadovoljni radom učitelja u produženom boravku te kako je za uspješnu suradnju vrlo bitna dobra komunikacija. Pohvale i zadovoljstvo roditelja upravo su najbolja povratna informacija o kvaliteti učiteljskog rada.

Hipoteza (H5) kako roditelji imaju pozitivno mišljenje o programu produženog boravka potvrđena je.

12.6. Mišljenja o vlastitoj kompetentnosti za rad u produženom boravku

U svrhu odgovora na zadnje anketno pitanje „Smatrate li se dovoljno kompetentnim za rad u produženom/cjelodnevnom boravku?“, učiteljice približno isto odgovaraju:

Učiteljica *U2* navodi: „Trenutno se smatram kompetentnom za rad u produženom boravku. Zaključak sam izvela iz napretka i uspjeha mojih učenika te zadovoljstva roditelja“

Učiteljica *U3* tvrdi: „Smatram da jesam, obradivši pet godina studija, godinu dana prakse te polaganjem stručnog ispita kompetentna sam za rad u boravku.“

Učiteljica *U4* ističe kako: „Iskustvo čini puno toga. Definitivno se smatram kompetentnom u boravku.“

Učiteljica *U5* odgovara: „Sada da. Puno sam naučila i izgradila s iskustvom.“

Učiteljica *U6* ne smatra: „Da treba imati kompetenciju već samo volju za pripremanje različitih aktivnosti u kojima djeca uživaju, ali i uče.“

Učiteljica *U7* na ovo pitanje odgovara: „Prije godinu dana rekla bih da nisam kompetentna za rad u produženom boravku jer se tijekom fakulteta nisam srela s pojmom produženog boravka. Smatram da je premalo edukacija za učitelje u produženom boravku, a često su u društvu okarakterizirani kao manje vrijedni ili „čuvalice“ djece dok roditelji rade. Takvo mišljenje nisam htjela prihvatiti. Odlučila sam se sama boriti, istraživati i učiti. I uspjela sam. Pronašla sam način rada u produženom boravku koji najviše odgovara meni i

mojim učenicima pazeći na sve elemente, zadaće, zadatke i ishode koje nosi rad u osnovnoškolskoj ustanovi. Sada bih mogla reći da sam kompetentna za rad u produženom boravku.“

Učiteljica *U8* naglašava: „Smatram se kompetentnom iako sam došla s fakulteta bez iskustva i bez prethodnog znanja o radu u produženom boravku.“

Učiteljica *U9* se također smatra kompetentnom za rad u produženom boravku. Navodeći kako je imala dovoljno znanja.

Učiteljica *U10* konstatira: „U početku nikako nisam smatrala da imam dovoljno kompetencija za rad.“

Učiteljica *U11* smatra se dovoljno kompetentnom za rad u boravku.

Odgovori svih ispitanica, odnosno učiteljica jedinstveni su po pitanju kompetentnosti rada u produženom boravku. Naglašavaju kako se smatraju dovoljno kompetentnom za rad u boravku. Većina ispitanika izjasnila se kako bi produženi boravak radije zamijenili redovitom nastavom, a neki od razloga su:

U1: „Nedostaje mi prenositi znanje različitim metodama i predmeti koje nemamo priliku odraditi u produženom.“

U7: „Svjesna sam da ću jednog dana tražiti posao u redovitoj nastavi jer mi pruža mnogo više mogućnosti za napredovanje, cjeloživotno obrazovanje i doškolovanje.“

U8: „Svaki učitelj iz produženog boravka trebao bi dobiti priliku za rad u razrednoj nastavi jer...upravo smo za to školovani i lagali bi kad bi Vam rekli da im je cilj ostati do mirovine u produženom boravku.“

Možemo zaključiti kako se sve ispitanice u dogledno vrijeme ipak dugoročno, sa željom napretka, vide u redovitoj nastavi. Kao što jedna ispitanica navodi, redovita nastava njezin je prvi izbor i upravo je za to školovana. Kako bi se utvrdili čimbenici zadovoljstva i nezadovoljstva radom u produženom boravku, godine 2011. provedeno je istraživanje u Zagrebu. Istraživanje je provedeno putem anketnog upitnika te je sudjelovalo 135 ispitanika, odnosno 129 učiteljica i 6 učitelja produženog boravka. Autorica Doutlik (2011) analiziranjem podataka navodi kako je „utvrđeno da bi 65,2% ispitanika prešlo iz produženog boravka u razrednu ili predmetnu nastavu, dok je 21,5% njih neodlučno“ (Doutlik, 2011:441). Provedenim istraživanjem utvrđeno je da su nužne promjene u samojorganizacijirada kao i statusu učitelja koji rade u produženom boravku (Doutlik, 2011).

Nadalje, *U8* tvrdi kako bi bilo poželjno da apsolutno svi učitelji produženog boravka ostvare priliku zamijeniti produženi boravak redovitom nastavom. Između ostalog isto navodi i autorica Doutlik (2011) naglašavajući mogućnost rotacije učitelja produženog boravka.

Izmjena bi se vršila svake druge, treće ili četvrte godine te bi se tako privremeno smanjilo nezadovoljstvo učitelja produženog boravka.

Hipoteza (H6) koja glasi kako se učitelji osjećaju kompetentnim za rad u produženom boravku, potvrđena je.

12.7. Procjena buduće pripreme učitelja za rad u produženom boravku tijekom inicijalnog obrazovanja

Jedan od zadataka istraživanja bio je utvrditi jesu li učitelji stekli dovoljno znanja o radu u produženom boravku tijekom inicijalnog obrazovanja. Iz sljedećih odgovora na pitanje: „Jeste li pod dolasku s fakulteta imali dovoljno znanja? Kako ste ga stekli?“, odgovaraju:

U1: „Na fakultetu sam naučila koja je zadaća produženog boravka i to je sve. O organizaciji, metodama, mogućim problemima i rješavanja istih se nije puno pričalo. Svoje znanja sam stekla putem knjiga, internetskim stranicama, ravnateljice i kolegica.“

U2: „Ipak ne smatram da sam po dolasku s fakulteta imala dovoljno znanja. Mišljenja sam da fakultet uopće ne priprema studente na ovakav vid rada koji je sve češći način zapošljavanja zbog nedostataka radnih mjesta u razrednoj nastavi. Znanja koja su potrebna za rad u produženom boravku sam stekla kroz razgovor sa starijim kolegicama, čitanjem različitih priručnika i knjiga.“

U3: „Stekla sam ga samim radom u školi, stručnim usavršavanjem, čitanjem stručne literature i sudjelovanjem na seminarima te osobnim napredovanjem.“

U4: „Znanje sam stekla najviše iskustvom. Zapravo, ovaj posao je „poziv“. Moraš ga voljeti, imati ga u sebi. Svakako ga ja imam.“

U5: „Apsolutno nedovoljno pripreme nakon faksa za bilo koji oblik rada za koji sam „obučena“.

U6: „Znanje sam imala, ali još uvijek učim. Iz dana u dan.“

U7: „Samostalno istraživanje, učenje, usavršavanje i pomoć kolega koji su neiscrpno odgovarali na svako od mojih milijun pitanja omogućilo mi je steći kompetencije za rad u produženom boravku.“

U8: „Na fakultetu nismo učili kako se radi u produženom boravku, čak nas nisu naučili niti kako se organizira vrijeme u produženom boravku. Svoje iskustva sam stekla radom i čitajući razne literature. Snašla sam se vrlo brzo.“

U9: po pitanju stečenog znanja na fakultetu ističe kako se isto obogaćuje praksom.

UI0: „Nakon fakulteta sam imala znanja za službeni dio (pripreme, dokumentacija...). Svo ostalo znanje sam stekla tek nakon najmanje godine do dvi rada i još uvijek učim.“

UI1 svoje iskustva stekla je na zamjenama i zahvaljujući svojoj mentorici koja ju je usmjeravala, a isto tako i kolegama s kojima je surađivala.

Iz ovoga je vidljivo kako se sve ispitanice slažu u jednome, a to je kako fakultet dovoljno ne priprema buduće učiteljice za rad u produženom boravku, već su prisiljene samostalno se usavršavati te istraživati uz pomoć stručne literature. Završetkom fakulteta koji ih je školovao za različit način rada, učitelji produženog boravka nalaze se pred mnogim izazovima. Drugim riječima prepušteni su sami sebi budući da ih fakultet neuvođenjem adekvatnih metodika nije školovao za takav oblik rada. Oslanjaju se na vlastitu kreativnost i snalažljivost u radu (Doutlik, 2011).

Premda učitelji produženog boravka imaju istu izobrazbu kao i učitelji razredne nastave, oni nažalost nisu jednako cijenjeni (Lovrentjev, 2005b). Kako piše Seme (2001), opažanja i mišljenja učitelja produženog boravka o učenikovom radu nisu bitna. Zapravo neuvažavanje njihovih opažanja i mišljenja može rezultirati tako da se učenici priklone učitelju koji ih ocjenjuje (Vidić, 2010). Neravnopravan status dovodi i do težeg načina napredovanja učitelja produženog boravka u svom zvanju budući da su svi elementi uspješnosti rada s učenicima usmjereni na razrednu nastavu (Doutlik, 2011).

Iznenadujuća činjenica je kako zadnjih 40 godina nije izdan niti jedan priručnik o produženom boravku, dok su se udžbenici i priručnici za razrednu nastavu izmijenili nekoliko puta. U knjižnicama postoji trenutno osam priručnika za cjelovito učenje učenika prvog razreda, no ne postoji niti jedan koji raščlanjuje razrednu nastavu od rada u produženomboravku (Lovrentjev, 2005b).

Hipoteza (H7) koja tvrdi da inicijalno obrazovanje ne priprema budućeg učitelja za rad u produženom boravku, u ovom je objašnjenju potvrđena.

13. ZAKLJUČAK

Ovim istraživanjem želio se dobiti uvid u rad učitelja produženog boravka, u svrhu prepoznavanja određenih prednosti i nedostataka istoga, otkriti jesu li učitelji zadovoljni radom u produženom boravku ili bi radije produženi boravak zamijenili redovitom nastavom te smatraju li se dovoljno kompetentnim za rad.

Rezultati provedenog istraživanja ukazuju na činjenicu kako su učitelji produženog boravka zadovoljni programom produženog boravka u školi, prvenstveno zbog slobode u kreiranju kurikularnih sadržaja. Isto tako, imaju mogućnosti biti kreativni u svom poslu kao i ostvariti kvalitetan odnos s učenicima. Fleksibilnost radnog vremena omogućuje učitelju produženog boravka da dovoljno vremena posveti svakom učeniku. Tijekom organiziranog vremena sudjeluju u projektima, natječajima i raznim aktivnostima koje potiču učenike na svladavanje gradiva, razvijanje vještina, sposobnosti i kompetencija. Osim toga, rezultati su pokazali kako produženi boravak nije mjesto gdje se samo piše domaća zadaća i čuvaju djeca dok roditelji rade.

Suradnja između učitelja produženog boravka i učitelja razredne nastave vrlo je bitna. Kao što razredno odjeljenje čini jednu cjelinu tako i učiteljice zajedničkim radom čine cjelinu. Sklad među kolegama pridonosi skladu u razrednom odjeljenju i odnosu s roditeljima.

Provedenim istraživanjem potvrđeno je kako postoje problemi poput tmanjka opreme i adekvatnog prostora za učenike produženog boravka. Također, učiteljice smatraju da je premalo edukacija za učitelje u produženom boravku te su time u društvu okarakterizirani kao manje vrijedni. Samostalno istraživanje, učenje i pomoć kolega kako bi stekli kompetentnost za rad, jedino je što im preostaje. Međutim, trud, želja i volja za ovakav posao mogu riješiti navedene probleme te postići da nijedan izazov nije nerješiv.

14. LITERATURA

1. Bogнар, L., Matijević M. (2005). *Didaktika*. Zagreb: Školska knjiga.
2. Cindrić, M., Miljković, D., Strugar, V. (2010). *Didaktika i kurikulum*. Zagreb: IEP-D2.
3. Doutlik, K. (2011). *Čimbenici zadovoljstva i nezadovoljstva učitelja radom u produženom boravku*. Školski vjesnik: Časopis Za Pedagogijsku Teoriju i Praksu, 427 – 444.
4. Doutlik, K. i Acman, J. (2015). *Implementacija pedagoških ideja Rudolfa Steinera u produženom boravku*. U: Opić, S., Matijević, M. *Istraživanja Paradigmi Djetinjstva, Odgoja i Obrazovanja: Nastava i Škola Za Netgeneracije: Unutarnja Reforma Nastave u Osnovnoj i Srednjoj Školi*. (str. 370 – 379). Zagreb: Učiteljski Fakultet Sveučilišta u Zagrebu. <https://www.bib.irb.hr/839743> (15.1.2021.)
5. *Državni pedagoški standard osnovnoškolskog sustava odgoja i obrazovanja* (2008). Narodne novine. https://narodne-novinenn.hr/clanci/sluzbeni/2008_06_63_2129.html (15.1.2021.)
<http://www1.zagreb.hr/slglasnik/index.html#/akt?godina=2017&broj=250&akt=875FFD7FC6605D30C1258205003D1F23> (20.5.2021.)
<https://www.gradzadar.hr/repos/doc/ODLUKA%20o%20organizaciji%20i%20provedbi%20programa%20produzenog%20boravka%202020-2021.pdf> (20.5.2021)
6. Jugović, B., Puževski, V., Marčinko, Đ. (1967). *Produženi boravak učenika u osnovnoj školi*. Zagreb: Školska knjiga.
7. Koraj, Z. (1985). *Integracija nastave i učenja u cjelodnevnom boravku*. Zagreb: Zavod za prosvjetno-pedagošku službu SR Hrvatske.
8. Koraj, Z. (1987). *Integracija nastave i izvannastavnog učenja u cjelodnevnom boravku*. U J. Pivac (ur.), *Nastava u suvremenoj školi*, Zbornik radova u povodu 75. godišnjice života prof. dr. Pere Šimleše (str. 76 – 81). Zagreb: Školske novine.
9. Lovrentjev, A. (2005:a). *Škola koja voli mene 1: Didaktički priručnik za rad u nastavi i produženom boravku prvog razreda*. Zagreb: DiVič.
10. Lovrentjev, A. (2005:b). *Škola koja voli mene 2: Didaktički priručnik za rad u nastavi i produženom boravku drugog razreda*. Zagreb: DiVič.
11. Matijević, M. (2006). *Alternativna pedagogija i boravak učenika u školi*. Sombor: Pedagoški fakultet. Stranice: 30– 37.

12. Sakač, M., Marić, M. i Lipovac, V. (2017). *Školski uspjeh i anksioznost učenika u produženom i cjelodnevnom boravku*. Croatian Journal of Education. Vol.19; broj: 4, stranice : 1297– 1324.
13. Omčikus, M. (1970). *Osnovna škola s produženim boravkom učenika*. Zagreb: Zavod za unapređivanje osnovnog obrazovanja.
14. *Pravilnik o organizaciji i provedbi produženog boravka u osnovnoj školi* (2019). Narodne Novine. https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2019_06_62_1222.html (15.1.2021.)
15. Previšić, V. (2005). *Kurikulum suvremenog odgoja i škole: metodologija i struktura*. Pedagogija istraživanja. 2(2), stranice: 165 – 173.
16. Previšić, V. (2007). *Kurikulum: teorije, metodologija, sadržaj, struktura*. Zagreb: Školska knjiga.
17. Puževski, V. (2002). *Škola otvorenih vrata*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
18. Seme, Z. (2001). *Problemi u organizaciji produženog boravka*. U M. Matijević (ur.), Zbornik Učiteljske akademije u Zagrebu (str. 363 – 370). Zagreb: Učiteljska akademija u Zagrebu
19. Seme, Z. (2002). *Uloga učitelja i odgojno – obrazovnog procesa u produženom boravku učenika i razvoj kvalitetne humane osnovne škole*. U Matijević, M. (ur.), Zbornik Učiteljske akademije u Zagrebu (str. 207 – 212). Zagreb: Učiteljska akademija u Zagrebu.
20. Tucman, S. (2011). *Produženi boravak: potreba suvremene škole: priručnik za učitelje i učiteljice razredne nastave u produženom boravku*. Zagreb: Školska knjiga.
21. U.S. Department of Education (2003). *Education in the United States. A brief overview*. International Affairs Staff, Washington, D.C.
22. Urek, S. i Petljak Jakunić, B. (2010). *Rad u produženom boravku*. Zagreb: Agencija Za Odgoj i Obrazovanje. <https://www.azzo.hr/index.php?view=article&id=1543&naziv=rad-u-produzenom-boravku> (16.1.2021.)
23. Vidić, T. (2010). *Učiteljske percepcije učeničkih ponašanja: (ne)poštivanje, socijalizacija i pozornost na satu*. Život i škola 56 (23): 77 – 90.
24. *Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi* (2008). Narodne Novine. https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2008_07_87_2789.html (16.1.2021.)
25. *Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi*(2017). Narodne Novine.
26. *Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi*(2020). Narodne Novine.

15. POPIS TABLICA I GRAFOVA

1. Graf 1. Program produženog boravka grada Zadra u školskog godini 2020./21.
2. Tablica 1. Opće informacije ispitanih učiteljica
3. Tablica 2. Prednosti i nedostaci rada u produženom boravku

ŽIVOTOPIS

OSOBNI PODACI:

Ime i prezime: Nela Kutija

Adresa: Vrbički gaj 7, 23207 Sv. Filip i Jakov

Telefon/Mobitel:091/959-6263

E-mail: nelak3092@gmail.com

Datum i mjesto rođenja: 30.11.1992., Zadar

Država: Hrvatska

FORMALNO OBRAZOVANJE

Datum: listopad 2014.- ...

Mjesto: Zadar

Ustanova: Sveučilište u Zadru – Odjel za izobrazbu učitelja i odgojitelja

Datum: rujan 2008.- svibanj 2011.

Mjesto: Biograd na moru

Ustanova: Ekonomska škola Biograd na Moru

RADNO ISKUSTVO:

Datum: 01.06.2018.- danas

Tvrtka: DM drogeriemarkt

OSOBNNE VJEŠTINE:

Materinski jezik: hrvatski jezik

STRANI JEZICI:

ENGLISKI JEZIK

Slušanje: samostalni korisnik

Čitanje: samostalni korisnik

Govorna interakcija: samostalni korisnik

Govorna produkcija: samostalni korisnik

NJEMAČKI JEZIK

Slušanje: temeljni korisnik

Čitanje: temeljni korisnik

Govorna interakcija: temeljni korisnik

Govorna produkcija: temeljni korisnik

RAD NA RAČUNALU:

Zadnji put korišteno: trenutno

Poznavanje MS Office paketa i korištenje interneta

OSOBI NE

sklonost timskom radu, marljivost, urednost, odgovornost, točnost, organiziranost